

і викликають у результаті такі фактори як *доброта* та *ясність неординарності*. Старша група, визнаючи текст рідним, зазначає його нещасливість, спровоковану самою темою твору.

Останній фактор, що характеризує об'єкт Публіцистика Б, є досить парадоксальним. Розповідь ведеться від особи американського рок-музиканта, але текст викликає таку реакцію українських респондентів, як *етнічність*. На нашу думку, це пов'язано з відчуттям близькості та зрозумілості тематики для молоді, з несвідомим намаганням респондентів ідентифікуватися з героєм. Старші ж респонденти відсторонюються від змісту, вбачаючи в ньому ознаки *чужого* й *слабкого*.

Висновки. Цим дослідженням констатовано, що публіцистичні тексти високого експресивного навантаження сприймаються й оцінюються слов'янським читачем з позиції соціокультурного прийняття та етнокультурного заперечення. Провідним критерієм соціокультурного прийняття етнічно чужорідних текстів, як і соціокультурного заперечення автоетнічних текстів виступає вік досліджуваних: від юнацького до зрілого віку послідовно зростає етнічна компетентність та вимогливість респондентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А.Ф. Понятийный тезаурус этического персонализма как русской традиции в психотерапии / А.Ф. Бондаренко // Журнал практикующего психолога. – 2005. – Вып. 11. – С. 39–49.
2. Бремон К. Логика повествовательных возможностей / К. Бремон // Семиотика и искусствометрия. Современные зарубежные исследования / под ред. Ю.М. Лотмана. – М. : Мир, 1972. – С. 108–135.
3. Лосев А.Ф. Стихийность знака и ее отражение в сознании // Знак. Символ. Миф : Труды по языкознанию / Лосев А.Ф. – М. : Изд-во МГУ. – 1982. – С. 84–89.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Г.С. Костюк ; за ред. Л.М. Проколієнко. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
5. Максименко С.Д. Генезис существования личности / С.Д. Максименко. – К. : ООО “КММ”, 2006. – 240 с. – Бібліогр. : с. 228–239.
6. Улыбина Е.В. Психосемантика обыденного сознания / Е.В. Улыбина. – М. : Смысл. – 2001. – 263 с. – Бібліогр. : с. 244–263.
7. Шпет Г.Г. Введение в этническую психологию / Г.Г. Шпет. – СПб. : П.С.Т., Алетейя, 1996. – 154 с.

УДК 159.946.3

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ МОВЛЕННЄВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Марина Орап
(Тернопіль, Україна)

У статті здійснено аналіз теоретичних досліджень мовної та мовленнєвої здатності та компетентності, виділено малодосліджені та суперечливі аспекти наукового вивчення проблеми. Визначено змістові та структурні

характеристики мовленнєвої компетентності як структурної одиниці мовленнєвої організації суб'єкта.

Ключові слова: суб'єкт, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, когнітивна компетенція, лінгвістична компетенція.

В статье проанализированы теоретические исследования языковой и речевой способности и компетентности, выделены недостаточно изученные и спорные аспекты научного изучения проблемы. Определены содержательные и структурные характеристики речевой компетентности как структурной единицы речевой организации субъекта.

Ключевые слова: субъект, языковая компетентность, речевая компетентность, когнитивная компетентность, лингвистическая компетентность.

The article analyzes the theoretical research of the language and speech competence, distinguishes the aspects of the scientific study of the problem, that are contradictory and are not investigated properly. It also determines the content and structural characteristics of the speech competence as a structural unit of the individual's speech organization.

Key words: individual, language competence, speech competence, cognitive competence, linguistic competence.

Постановка проблеми. Увага до проблеми компетентності зумовлена в першу чергу переорієнтацією системи освіти на формування базових компетенцій як відображення сукупності знань та ставлень учня. Це викликало активізацію психологічних досліджень компетентності як суб'єктної характеристики. Визначаючи оволодіння змістом ключових компетенцій учнем результатом освіти, дослідники (І.О.Зимня, Л.Скуратівський) обумовлюють роль мовленнєвого розвитку для розв'язання навчальних завдань. Три основні групи компетенцій – компетенція самоудосконалення, комунікативна компетенція (компетентність взаємодії) та компетенція у діяльності – обов'язково передбачають наявність мовленнєвих засобів формування компетентності [1]. У такому аспекті мовленнєва компетентність набуває особливого значення як така, що обумовлює перебіг усіх сфер соціального життя.

Саме тому проблема мовленнєвої компетентності є на часі, жваво обговорюється науковою спільнотою. Теоретичні дискусії стосовно психологічного змісту та чіткого розмежування термінів “мовна компетенція”, “мовна компетентність”, “мовленнєва компетенція”, “мовленнєва здатність”, “мовленнєва здібність” демонструють актуальність даної проблеми і підкреслюють значення сукупності знань про мову і принципи побудови висловлювання у структурі мовленнєвої організації суб'єкта. У багатьох дослідженнях ці поняття не розмежовуються, а то й вживаються як тотожні і взаємозамінні. Як зазначає Л.О.Калмикова, проблематика мовної компетенції у багатьох авторів не була предметом спеціального аналізу; а фактично зливалась з проблематикою розвитку мовлення та навчання мови [5, с.188]. Зазначені чинники демонструють необхідність визначення психологічного змісту мовної та мовленнєвої компетенції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукова проблема компетенції

виникла в межах дослідження і обговорення проблем мовної здатності (Дж.Міллер, Ч.Осгуд, Д.Слобін, Д.Хаймс, Н.Хомський). Запропоноване Н.Хомським поняття “компетенція” акцентувало увагу на аспекті знання мови на противагу використанню мови у конкретних ситуаціях. Подальша розробка проблеми пов'язана із дослідженнями комунікативної компетентності (Д.Хаймс), мовної (М.М.Муқанов, В.М.Павлов, О.М.Шахнарович, Ж.Лендел) та мовленнєвої здатності (Г.І.Богін, Н.М.Шацька), комунікативної здатності (О.О.Кідрон). Активне практичне дослідження та застосування поняття “мовленнєвої компетентності” отримало у теорії і практиці навчання мови (А.М.Богуш, І.О.Зимня, М.Пентиліук) та переросло у дослідження компетентності як загальної характеристики системи соціальних знань особистості (А.К.Маркова, Л.А.Петровська, Дж.Равен, В.Хутмахер).

На сучасному етапі розвитку науки дослідження розглядають поняття соціальної компетентності (Н.В.Калинина, О.Колеснікова, Л.А.Лепіхова, А.К.Мудрик) та комунікативної компетентності (Т.І.Гончар, Н.Б.Завіниченко, Т.Л.Кобзар, С.С.Макаренко, К.Моїсеєнко, О.І.Нещерет, Л.А.Петровська, О.В.Попова, Л.Л.Федорова); мовної (М.М.Муқанов, В.М.Павлов, О.М.Шахнарович, Ж.Лендел), мовленнєвої (Г.І.Богін, Румянцева, Н.М.Шацька) та комунікативної здатності (О.О.Кідрон); а також мовної (Е.Д.Божович, О.Демська-Кульчицька) та мовленнєвої компетентності (Ю.А.Паскевська).

Активно досліджують мовленнєву компетентність як складову професійної діяльності, зокрема такої, котра безпосередньо пов'язана із здійсненням комунікації (Н.Б.Завіниченко, С.С.Макаренко, О.І.Нещерет, Ю.А.Паскевська, Н.Ф.Шевченко, Н.М.Шацька). Актуальними є питання компетентності у дослідженнях, присвячених оптимізації професійної освіти. У зазначеному контексті компетентність визначають як властивість особистості (Н.В.Кузьміна, Б.Оскарссон), як сукупність знань, умінь, навичок, настанов та особистісних характеристик (А.К.Маркова), як найважливіший компонент та результат освіти (Л.І.Берестова, Н.О.Грішанова, Л.Скуратівський, О.В.Хуторской).

Вітчизняна наукова література характеризується широким спектром досліджуваних аспектів проблеми мовної/мовленнєвої/комунікативної компетенції: шляхи та методи формування мовної/мовленнєвої компетентності у системі освіти (М.Девдера, О.А.Кучерук, Н.Д.Юрійчук), формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів (І.М.Лапшина, Л.В.Любчак, О.І.Нещерет, Онишук Л.А., Тяллева І.О., Н.М.Шацька), оптимальні шляхи розвитку іншомовної комунікативної компетенції (Н.В.Борисова, Л.М.Гріднева).

Основна проблема у дослідженні мовної/мовленнєвої компетентності, на нашу думку, полягає у тому, що в силу граничності, поняття вивчається психологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, філософією мови, лінгводидактикою, та, залежно від наукової парадигми та конкретних завдань часткового дослідження, зміст поняття досить сильно варіює. Так, наприклад, те, що філософія мови вкладає у поняття лінгвістична компетенція – “передрозуміння людиною світу” (Ю.Габермас), з точки зору психології належить до змісту когнітивної компетенції – як здатність до імовірного програмування висловлювання. Ю.Д.Апресян визначає елементами володіння мовою мовленнєві уміння продукування і сприймання висловлювання, а О.О.Залевська відносить уміння до складу мовної компетенції. Наявність

розбіжностей у тлумаченні актуального для сучасної науки поняття, зумовила необхідність докладного теоретичного аналізу змісту поняття.

Мета публікації полягає у теоретичному об'рунтуванні змісту мовленнєвої компетенції та визначенні показників розвитку мовленнєвої компетентності.

Виклад матеріалу. Ознайомлення із науковою літературою дозволило окреслити коло питань, котрі отримують неоднозначне розв'язання у сучасній психології, психолінгвістиці та лінгвопедагогіці, і потребують докладного теоретичного аналізу.

1. Компетенція чи компетентність?

У багатьох науково-методичних працях вони не розрізняються і вживаються як взаємозамінні, що породжує неоднозначність у визначенні змісту. Загалом, В.І.Луговий визначає наступні основні підходи у трактуванні поняття: компетентність як загальна характеристика, частиною котрої є компетенція; компетентність та компетенція використовуються для позначення різних груп особистих якостей; компетентність розглядається інтегральною характеристикою особистості. Як зазначає автор, найбільш науково об'рунтованим видається останній підхід [4]. О.О.Іванова розглядає компетентність як володіння відповідною компетенцією, тобто “сукупністю взаємопов'язаних знань, умінь, навичок та ставлень, пов'язаних з предметом учіння, що дозволяють виконувати цілеспрямовані і результативні дії з ним [2, с.1]”. Аналогічну трактовку цих понять можна знайти у роботах російських вчених, зокрема, О.М.Дахіна, В.В.Краєвського, А.В.Хуторського. Компетенція розглядається як заздалегідь задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідна для його ефективного діяльності у певній сфері. Такої ж позиції дотримується і І.О.Зимняя, розглядаючи компетенції як вимоги, норми, а компетентності – як рівень відповідності суб'єкта даним вимогам [1]. На відміну від компетенції компетентність – володіння відповідною компетенцією, сукупність особистісних якостей (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом діяльності в певній соціально і особистісно значущій сфері. Отже, коли йдеться про результат оволодіння компетенцією у здійсненні мовленнєвої діяльності, правомірно вживати термін “компетентність”.

2. Здатність, здібності чи компетентність?

У останніх публікаціях знаходимо доволі різні тлумачення та контекстні вживання зазначеного терміну. Так, зокрема, мовну здатність визначають як функціональну систему елементів і правил їх вибору (М.Девдера), під мовною здібністю розуміють здатність створювати мовні знаки для думки, що формується (К.Л.Крутії). У вітчизняній літературі зустрічається подекуди синонімічне вживання термінів мовленнєва здатність, здібність і компетенція. Це, вочевидь, спричинено і неоднозначністю перекладу українською мовою російського терміну “способность”, котрий має два відповідники: здатність (готовність, спроможність) та здібності (психофізіологічні особливості, що зумовлюють динаміку засвоєння знань, вироблення умінь і навичок), на чому наголошує і В.О.Васютинський. У російськомовній науковій літературі активно досліджується поняття “способность” у значенні “здатність”, “готовність” до виконання мовленнєвої діяльності (Г.І.Богін, О.О.Залевська, О.О.Леонтєв, І.М.Румянцева, К.Ф.Седов). І.М.Румянцева дає, на нашу думку, найбільш точне визначення мовної здатності: “це психічна і психофізіологічна функція людини,

... котра забезпечує можливість людській психіці відображати і узагальнювати зовнішній мовний матеріал, переробляючи його в особливі внутрішні коди у вигляді неусвідомлюваних і усвідомлюваних правил мови [7, с.170]”. Якщо відштовхуватись від позиції Румянцевої, то результатом реалізації мовної та мовленнєвої здатності людини слід визначити формування у неї певного рівня мовної та мовленнєвої компетенції. У даному випадку здатність розглядається як готовність, наявність психофізіологічних та соціальних передумов, компетенція – як сукупність знань, а компетентність – як індивідуально-психологічна характеристика суб'єкта, рівень володіння компетенцією. Для позначення індивідуальних особливостей людини, що виражаються у швидкому і якісному оволодінні нерідною мовою, у російськомовній літературі вживають термін “способности” (у множині). Таким чином, слід чітко розрізняти поняття мовної здатності як психофізіологічного механізму, що забезпечує володіння і оволодіння мовою та мовних здібностей, що забезпечують індивідуальні своєрідності у засвоєнні мови.

Таким чином, з'являється нова проблема - психологічного змісту компетенції. Що таке компетенція? Сукупність знань про щось чи сукупність здатностей до здійснення чогось? У сучасній літературі зустрічаємо дослідження у аспекті “компетенція як сукупність знань” (О.О.Залевська), сукупність особистісних новоутворень (О.А.Кучерук), так і дослідження у контексті “компетенція як реалізована здатність” (Г.І.Богін, К.Ф.Седов, Н.М.Шацька, А.Ярмолюк). У межах психології мовлення мовну компетенцію розглядають у зв'язку із структурною мовленнєвою діяльністю, або ж із здійсненням комунікації. До структури мовної компетенції відносять переліки умінь, які з'являються або з мовними одиницями – уміння володіння лексикою, граматику, адекватно сприймати і породжувати текст (О.О.Леонтєв), або з видами мовленнєвої діяльності – уміння здійснювати аудіювання і говоріння (І.О.Зимняя). Деякі сучасні дослідження (О.Б.Колодич) безпідставно ототожнюють мовну і мовленнєву компетентність із мовленнєвою діяльністю, зазначаючи, що “...поряд із структурною організацією, мовленнєва компетентність, як будь-яка інша діяльність, характеризується предметним (психологічним) змістом [3, с.59]”.

У лінгводидактиці також існують різні підходи до даного питання: А.М.Богущ визначає мовну компетенцію як рівень засвоєння мовних норм (знання), а мовленнєву – як їх адекватне застосування, Т.О.Піроженко, Л.П.Федоренко схильні розглядати мовну/мовленнєву компетенцію як сукупність здатностей і здібностей дитини, а М.Пентилук розглядає мовленнєву компетенцію як систему мовленнєвих умінь. Е.Таран, І.Тяллева визначають змістом лексичної компетенції лексичні знання, уміння і навички, а Л.Гриднева – визначає змістом мовленнєвої компетенції вміння у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Ми ж вважаємо, що реалізація знань, здійснення дій та операцій входять до складу діяльності, відтак мовленнєві навички та уміння, як доведені до певного рівня досконалості мовленнєві дії та операції є структурними елементами мовленнєвої діяльності. А знання (мовні і мовленнєві) складають зміст мовленнєвої компетенції, котра разом із мовленнєвою діяльністю та мовленнєвою поведінкою входить до складу мовленнєвої організації особистості.

Психолінгвістичне розуміння мовленнєвої компетенції передбачає наявність

у суб'єкта індивідуальної системи знань про мову, мовних знань та їх використання, що складається у систему мовленнєвих знань (Е.Д.Божович, О.О.Залевська). Введене Д.Слобіном розмежування "linguistic competence" як сукупності мовних знань та "linguistic performance" як мовної активності, передбачає істотною ознакою поняття "competence" зміст набутих знань про мову, але не здатності чи здібності.

Ми розглядатимемо компетентність як сукупність знань у системі досвіду людини – знання як суб'єктивно вироблене індивідом в результаті привласнення і переробки загальноприйнятих правил. Психологічним змістом мовленнєвої компетентності слід визначити певну сукупність суб'єктивно перетворених у досвіді мовних та мовленнєвих знань, наявність котрих уможливує здійснення мовленнєвої діяльності. У такому аспекті мовна та мовленнєва здатність виступає необхідною передумовою формування мовної та мовленнєвої компетентності як певного рівня володіння суб'єктом змістом компетентності.

3. Компетентність мовна чи мовленнєва?

Н.Хомський виділив поняття "мовна компетентність", використовуючи його для назви внутрішньої ментальної граматики індивіда, стверджуючи, що саме у компетентності представлена мова у вигляді абстрактних наборів правил. Погляди Н.Хомського відображали лінгвістичну концепцію, без намагання врахувати роль суб'єкта у формуванні системи знань про мову. Д. Хаймс окреслив новий підхід, виходячи з того, що вживання мови потребує більшого, ніж знання про мову, і запропонував концепцію комунікативної компетентності. Комунікативну компетентність він визначав як внутрішнє знання ситуативної доцільності мови. Відтак, зарубіжні наукові теорії стосуються здебільшого цих двох видів компетентності – мовної та комунікативної. На наш погляд, це не відображає новітніх поглядів на мовленнєву організацію суб'єкта, оскільки між мовою та її застосуванням із комунікативною метою лежить спосіб використання – мовлення. Вітчизняні психолінгвістичні дослідження (О.О.Зимняя, О.О.Леонт'єв, І.М.Румянцева) розглядають мовленнєву компетентність як індивідуально-своєрідний спосіб використання мовних засобів та виділяють окремим видом компетентності. Розмежовуючи поняття мовна система та мовна організація суб'єкта, дослідники (Е.Д.Божович, Л.В.Щерба) стверджують, що система мови переноситься у свідомість суб'єкта неоднозначно, однаково, впливаючи надалі загалом на мовленнєвий досвід людини. Мовленнєва компетентність не може бути ототожнена із мовною компетентністю навіть в силу того, що знання мовних правил не завжди передбачає знання правил їх використання для висловлення думки. Сучасні дослідження (Е.Д.Божович, О.О.Залевська), демонструють неоднозначний зв'язок між мовними знаннями та знаннями про їх використання при побудові і сприйманні висловлювань. О.О.Залевська розмежує поняття оволодіння і володіння мовою, зазначаючи, що результатом оволодіння мовою є володіння нею, котре залежить від знання мови та користування нею. Таким чином, автор виділяє три аспекти оволодіння мовою: знання мови (мовна компетентність), володіння мовою (мовленнєва компетентність), користування мовою (комунікативна компетентність).

Процес перетворення мовної системи у індивідуальний засіб формування і формулювання думки суб'єкта завершується формуванням мовленнєвої компетентності. Остання розглядається як знання правил вираження мислительного

змісту за допомогою засобів мови, володіння необхідними для даного виду діяльності операційними структурами та навичками їх реалізації (Л.О.Бутова). Поняття мовленнєвої компетентності передбачає, що суб'єкт, засвоюючи мову середовища, в якому він знаходиться, буде не лише індивідуальну систему знань про мову (мовну компетентність), але і систему знань про правила використання мовних знаків (мовленнєву компетентність). Вважаємо за необхідне наголосити на чіткому розмежуванні мовної компетентності (знання про мову та мовні знання) та мовленнєвої компетентності (знання правил використання мовних засобів – сполучуваність, точність, адекватність, влучність використання виражальних засобів мови тощо). Ми визначаємо мовленнєву компетентність як ширше поняття по відношенню до мовної, котра містить дві підструктури – мовну та власне мовленнєву.

4. Структура та зміст мовної та мовленнєвої компетентності.

Мовну компетентність визначають як сукупність конкретних умінь, необхідних для мовленнєвих контактів, а також для оволодіння мовою як навчальною дисципліною (Л.І.Божович, А.П.Василевич, А.Е.Іванова), як імпліцитне знання, що уможливує мовцєві розуміння і продукування висловлювань (О.Демська-Кульчицька), як засвоєння й усвідомлення мовних норм, що склалися у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії та адекватне їх використання у мовленнєвій діяльності (А.М.Богуш), як "чутство язика" (Е.Д.Божович). О.О.Леонт'єв розрізняє лінгвістичну компетентність – використання специфічних для кожної мови операторів на рівні усвідомлення, й мовну компетентність – феномен, який існує як виокремлення смислових одиниць.

Мовна компетентність передбачає сукупність мовних знань – володіння мовними знаннями. У мовній компетентності ми, слідом за О.М.Шахнаровичем, виділяємо рівні, що відповідають рівням системи мови: фонетичний, лексичний, граматичний (слово утворювальний та граматичний підрівні).

Проте, мовна компетентність передбачає не лише засвоєння знань, а й когнітивні умови для їх засвоєння. Передумовою засвоєння мовних знань є наявність певних загальних знань. Уявлення про внутрішні репрезентативні структури займає центральне місце у сучасній когнітивній психології (Л.М.Веккер, Б.М.Величковский, Л.В.Засєкіна, У.Найсєсер, Ф.Солсо, И.Хоффман, М.А.Холодная, Н.И.Чуприкова) і дозволяє стверджувати необхідність розвитку когнітивних процесів як передумову розвитку мовної здатності (З.Новак). Лише знання мови не визначає рівня мовної компетентності – авторами зазначається, що необхідною умовою "привласнення" мовних знань є рівень їх когнітивної обробки, котрий залежить від когнітивної компетентності (І.Р.Максимова, Р.П.Мілбруд, Т.О.Піроженко), логічної грамотності (К.Л.Крутій). Д.Слобін вважав, що дитина у процесі свого мовленнєвого розвитку оволодіває дещо більшим ніж певний конкретний набір словосполучень і правил – вона опановує знаннями, котрі дозволяють їй вийти за межі конкретного набору відомих їй речень. Змістом цих знань є здатність дитини до аналізу словосполучень і речень, їх узагальнення, виділення істотних ознак та синтезу щоразу нових словосполучень та речень із новим набором слів. Когнітивну компетентність як критерій комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку виділяє Т.О.Піроженко [6, с.59], розглядаючи її як: 1) здатність до адекватного сприймання і розуміння емоційного та інформаційного змісту ситуації

спілкування; 2) розуміння просторово-часових та предметних характеристик системи “людина-ситуація”; 3) сформованість узагальнень в характеристиці системи “людина-ситуація” (риси, особливості діючих осіб, просторово-часові параметри, дії тощо), що дозволяє прогнозувати подальший розвиток ситуації спілкування.

Саме тому у структурі мовної компетенції вважаємо за необхідне і доцільне виділити окремо когнітивну компетенцію. Когнітивна компетенція повинна характеризуватись певним рівнем розвитку когнітивних структур та мисленневих операцій, необхідних для породження та сприймання висловлювань, що вимірюються не сукупністю знань, а здатністю здійснення мисленневих операцій. Зважаючи на узагальнюючу роль слова (О.М.Леонтьев), до змісту когнітивної компетенції у структурі мовної слід віднести рівень розвитку узагальнюючої функції слова, здатність до визначення значення слова, здатність розрізнити значення і смисл, здатність до диференціації істотних ознак предметів і явищ від неістотних; певний рівень розвитку операцій узагальнення і абстрагування, здатність встановлювати логічні зв'язки і відношення між поняттями; розвиток здатності до узагальнення.

Розвиток мисленневих операцій становить обов'язкове під'рунтя мовної та мовленнєвої компетенції. Саме тому вважаємо, що когнітивні структури є не лише обов'язковим елементом мовленнєвої діяльності, але і мовної, а відтак, мовленнєвої компетенції – як здатність до аналізу, диференціації, виділення істотної ознаки, порівняння. Таким чином, у структурі мовленнєвої компетенції ми виділяємо як підструктури: 1) мовну (когнітивну та лінгвістичну) та 2) власне мовленнєву компетенції.

I. Мовна компетенція.

1.1. Змістом лінгвістичної компетенції є знання системи мови: фонетичні (звуковимова, тон, інтонація, виразність, необхідний темп мовлення, дикція), лексичні (багатство, точність, словника) та граматичні (узгодження слів у висловлюваннях). Показником рівня розвитку лінгвістичної компетенції є рівень вищезазначених мовних знань.

1.2. Змістом когнітивної компетенції є: розвиток узагальнюючої функції слова (здатність до виділення істотної ознаки); здатність порівнювати, класифікувати та систематизувати предмети шляхом виділення істотних та неістотних ознак; усвідомлення зв'язків між предметами; змістові характеристики асоціативних полів; рівень розвитку усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків у словосполученнях та реченнях; рівень зв'язків: предмет-знак, мовна форма-значення, предмет-значення. Показниками рівня розвитку когнітивної компетенції є: рівень узагальнення у слові, складність семантичних полів, якісні та кількісні характеристики класифікації понять.

II. Мовленнєва компетенція передбачає знання: сполучуваності мовних одиниць; точності вживання мовних одиниць; знання виражальних засобів мовлення та особливостей їх вживання залежно від форми мовленнєвого висловлювання; знання про використання мовних форм залежно від типу мовлення. Показником рівня мовленнєвої компетенції є рівень ознайомлення суб'єкта із правилами сполучуваності та виражальними можливостями мовних одиниць у мовному потоці.

Висновки. Результати теоретичного аналізу проблеми дозволили окреслити

базові засади дослідження мовленнєвої компетентності як структурного елементу мовленнєвої організації суб'єкта. Генетично первісною основою мовленнєвої компетентності слід вважати мовну здатність як потенційну можливість кожного індивіда оволодіти мовою і мовленням в умовах соціального середовища. Мовленнєва компетенція розглядається як суспільно обумовлені вимоги до мовлення суб'єкта, а мовленнєва компетентність – як рівень відповідності суб'єкта цим вимогам і, одночасно, як суб'єктна характеристика. Компетентність психологічно відмінна і від здатності, і від здібностей. Мовна та мовленнєва здатність розглядаються необхідними передумовами формування компетентності, а наявність здібностей до оволодіння мовленням обумовлює індивідуальну своєрідність протікання та результативності зазначеного процесу. Змістом мовної та мовленнєвої компетентності визначається сукупність знань суб'єкта про мову та шляхи використання мовних засобів для формування та формулювання думки. Мовна компетентність змістовно відрізняється від мовленнєвої і входить до складу мовленнєвої як необхідна складова. У свою чергу, мовна компетенція містить дві підструктури: когнітивну компетенцію та лінгвістичну компетенцію, котрі забезпечують її оптимальне функціонування.

Перспективи подальших наукових розвідок. Мовленнєва компетенція визначає потенційні можливості суб'єкта у здійсненні мовленнєвої діяльності. Відтак рівень мовленнєвої компетентності виявляється також у реальній мовленнєвій діяльності і поведінці суб'єкта. Закономірності зазначеного взаємозв'язку та шляхи його вияву і складають перспективу наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования // Интернет-журнал “Эйдос”. – 2006. – 5 мая. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
2. Иванова Е.О. Компетентностный подход в соотношении со знаниево-ориентированным и культурологическим // Интернет-журнал “Эйдос”. – 2007. – 30 сентября. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-23.htm>.
3. Колодич О.Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності / О.Б.Колодич // Педагогіка і психологія. – 2004. – №4. – С.55–60.
4. Луговой В.І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс / В.І.Луговой // Вища освіта України №3. – 2009р. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – К.: Гнозис, 2009. – С.8–13.
5. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В.; За заг. ред. Л.О.Калмикової. – К.: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во “Фенікс”, 2008. – 235с.
6. Пирожено Т.А. Коммуникативно-речевое развитие ребенка: [монографія] / Тамара Александровна Пирожено. – К.: Нора-принт, 2002. – 308с.
7. Румянцева И.М. Психология речи и лингвопедагогическая психология / Ирина Михайловна Румянцева. – М.: ПЕРСЭ; Логос, 2004. – 319с.